

KUŞEYRÎ'NİN

“EL-CEVÂHİRÜ'L-MENSÛRE”
İSİMLİ ESERİ BAĞLAMINDA
TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

İNCELEME

M. Mansur GÖKCAN

horf

Dr. Öğr. Üyesi. M. Mansur GÖKCAN: 1953 yılında Hatay'ın Erzin İlçesinde doğdu. İlk Okulu burada bitirdi. 1970 yılında Adana İmam Hatip Lisesi ve Erkek Lisesinden mezun oldu. 1974 yılında Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun oldu. 1974 yılından 1998 yılına kadar çeşitli Orta Öğretim kurumlarında; öğretmenlik, müdür yardımcılığı ve okul müdürlüğü yaptı. Millî Eğitim Şube Müdürlüğü görevinde bulundu. 1988-1989 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı'nın görevlendirmesiyle Kahire Üniversitesinde Arap Dili ve Edebiyatı üzerine staj yaptı. 1998 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalına öğretim görevlisi olarak atandı. Yüksek Lisans eğitimini, 2012 yılında, *Tasavvufta Hafv ve Recâ (Korku ve Ümit) Anlayışı* isimli çalışmasıyla; Doktora eğitimini, 2015 yılında *Kuşeyri'nin el-Cevâbiru'l-Mensûre İsimli Eseri Bağlamında Tasavvufî Görüşleri* isimli çalışmasıyla Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri (Tasavvuf) Anabilim Dalında tamamladı. 2016 yılında Yrd. Doç. Dr. olarak ataması yapıldı. *Temel Ablâkî Prensipleriyle Tasavvuf* isimli kitabının I. baskısı, 2006 yılında Nobel Yayınevi tarafından Adana'da, II. baskısı da 2017 yılında Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından Ankara'da yayımlandı. Tahkik ve tercemesini yaptığı Kuşeyri'nin, *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli kitabı, 2017 yılında Harf Eğitim Yayıncılığı tarafından Ankara'da yayımlandı. Akademik dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunan Gökcan, evli ve üç çocuk babası olup halen Çukurova Üniversitesi Tasavvuf Anabilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Harf Yayınları: 184

İnceleme: 4

Eserin Adı-Yazarı

Kuşeyrî'nin "El-Cevâhiru'l-Mensûre" İsimli Eseri Bağlamında Tasavvufî Görüşleri/M. Mansur GÖKCAN

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.harfegitim.com.tr

Birinci Basım 1 Mart 2019

ISBN: 978-605-7974-43-3

Bu kitabın yayın hakları © Harf Eğitim Yayıncılığına aittir.

Harf Eğitim Yayıncılığı

Birlik Mh. 414. Cd. 10/B Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 437 08 85-86 Faks: (0312) 437 08 87

bilgi@harfegitim.com.tr

www.harfegitim.com.tr

Baskı

www.dumat.com.tr

KUŞEYRÎ'NİN

“el-Cevâhiru'l-Mensûre” İsimli Eseri Bağlamında

TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

M. Mansur GÖKCAN

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 9

Giriş / 13

1. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı / 13

2. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi / 14

3. Eserin Nüshaların Tanıtılması / 15

Ek 1: Eserin Orijinal Riyad Nüshası (İlk ve Son Varak) / 19

Ek 2. Eserin Orijinal Konya Nüshası (İlk ve Son Varak) / 23

Birinci Bölüm

Kuşeyrî'nin Hayatı Eğitimi ve Şahsiyeti / 29

1.1. Hayatı / 29

1.1.1. Yaşadığı Siyasî ve İctimaî Çevre / 29

1.1.2. Doğumu İsmi ve Lakabı / 30

1.1.3. Nesebi ve Ailesi / 31

1.1.4. Hapse Atılması ve Bağdat'a Sığınması / 31

1.1.5. Hac Seferi / 32

1.1.6. Vefatı / 33

1.2. Eğitimi / 33

1.2.1. Eğitim Aldığı Dersler ve Hocaları / 33

1.2.2. Eğitim Verdiği Dersler ve Öğrencileri / 34

1.2.3. Mezhebi ve Tarikat Silsilesi / 35

1.2.4. Eserleri / 36

1.3. Şahsiyeti / 41

1.3.1. Beşerî Şahsiyeti / 41

1.3.2. İlmî Şahsiyeti / 42

İkinci Bölüm

Kuşeyrî'nin "El-Cevâhiru'l-Mensûre" İsimli Eserindeki Tasavvufî Görüşlerinin İncelenmesi / 49

2.1. Gaybî Bilgiler ve Geliş Yolları / 51

- 2.1.1. Keşf-Vâridât / 51
- 2.1.2. Hâtır/Havâtır ve İlham / 53
- 2.2. Tevhid / 55
- 2.3. Marifet / 62
- 2.4. Fenâ ve Bekâ / 71
 - 2.4.1. Fenânın Kısımları / 74
 - 2.4.2. Fenânın Sonuçları / 76
 - 2.4.3. Fenâ ve Bekâ Bağlamında Hayır ve Şerrin Halkla İlişkisi / 81
 - 2.4.4. Peygamberlerde ve Ebdâlde Fenâ / 84
 - 2.4.5. Nefs ve Hevadan Fenânın Yolu / 86
- 2.5. Kurb ve Bu'd / 88
 - 2.5.1. Kurb ve Bu'd Ehlinin Hali / 89
 - 2.5.2. Allah'a Yaklaştıran Şeyler / 90
 - 2.5.3. Kurb ve Teveccüh / 92
 - 2.5.4. Nefs ve Mâsivânın Kurbu Engellemesi / 94
 - 2.5.5. Bu'dun Sebepleri / 96
- 2.6. Kur'an'da Nâsîh ve Mensuh / 98
- 2.7. Tevbe / 99
- 2.8. Bulunulan Hal ve Makama Rıza / 103
- 2.9. Tecellî / 107
 - 2.9.1. Celâl Tecellîsi / 109
 - 2.9.2. Cemâl Tecellîsi / 110
- 2.10. Havf ve Recâ / 113
- 2.11. Muvâfakat ve Muhalefet / 121
 - 2.11.1. Muvâfakat Çeşitleri / 124
 - 2.11.2. Muvâfakatın Neticesi ve Muvâfakatta Aklın Rolü / 126
 - 2.11.3. Nefse ve Hevâyâ Muhalefet / 128
 - 2.11.4. Halka Muhalefet / 132
- 2.12. Kul Kâsîp Allah Hâlıkıdır Prensibi / 133
- 2.13. Sabır / 134
 - 2.13.1. Sabırlı Olmanın Yolu / 137
 - 2.13.2. Sabrın Şükre Dönüşmesi / 137
 - 2.13.3. Nimet ve Belaya Karşı Sabır / 138
 - 2.13.4. Sabrın Kazanımları / 141
- 2.14. Evtâd / 144
- 2.15. Teveccüh / 145
 - 2.15.1. Allah'a Teveccüh ve Allah'tan İstemek / 145
 - 2.15.2. Gizli Şirkin Teveccühe Engel Olması / 149

- 2.15.3. Mâsivâ'dan Uzaklaşmanın ve Teveccühün Kazanımları / 150
- 2.16. Tağyîr ve Tebdîl / 151
- 2.17. Vuslat / 152
- 2.17.1. Vuslat Yolu / 154
- 2.17.2. Vuslat Müridi Şeyhinden Ayırır / 155
- 2.18. Takva / 156
- 2.19. Verâ / 160
- 2.19.1. Amelde ve Rızıkta Verâ / 163
- 2.19.2. Halkta Verâ / 163
- 2.20. Azimet ve Ruhsat / 164
- 2.21. Allah'ı Suçlamak / 166
- 2.22. Sözünde Durmak / 169
- 2.23. İman Miktarınca İmtihan / 171
- 2.24. Kalbin Nefsten Korunması / 174
- 2.24.1. Kanaatin Nefsi Engellemedeki Rolü / 175
- 2.24.2. Hırs ve Tamah Göstermenin Neticesi / 176
- 2.25. Kısmete Rıza ve Mükâfatı / 177
- 2.26. Hayır ve Şer / 183
- 2.26.1. Belanın Hikmeti / 185
- 2.26.2. Fakirlikle İmtihan / 187
- 2.27. Havâss / 188
- 2.28. Muhabbet / 190
- 2.28.1. Allah İçin Sevmek ve Buğz Etmek (Hub ve Buğz) / 191
- 2.28.2. Muhabbette Allah'ın Kıskançlığı / 192
- 2.28.3. Allah'ın Sevgide Tek Olması / 195
- 2.28.4. Allah'ın Kulunu Sevmesinin Sebebi / 197
- 2.28.5. Sevgisinde Samimi Olan Kimsenin İbadeti / 200
- 2.29. Kalp ve Dil Yönünden İnsan Çeşitleri / 201
- 2.29.1. Kalbi ve Dili Olmayan / 202
- 2.29.2. Kalbi Olmayıp Dili Olan / 202
- 2.29.3. Kalbi Olup Dili Olmayan / 204
- 2.29.4. Kalbi ve Dili Olan / 204
- 2.30. Kader-Ecel / 205
- 2.30.1. Her Şeyin Bir Vakti Vardır / 206
- 2.30.2. Duada Aceleci Olmamak / 207
- 2.30.3. Kaderin Vaktine Ulaşması / 208
- 2.30.4. Allah'tan Hayırlısını İstemek / 210
- 2.30.5. Kaderin Getirdiği Musibet ve Nimet Halinde Yapılacaklar / 212

- 2.31. Dünya ve Ahiret Tercihî / 214
- 2.32. Kitap ve Sünnete Uymak İbadet İcat Etmemek / 217
- 2.33. Tevekkül / 219
- 2.34. Hased / 222
- 2.35. Kibir ve Gurur / 224
- 2.36. Afiyet ve Bela / 227
- 2.36.1. Nimette Musibet / 228
- 2.36.2. Musibette Nimet / 229
- 2.36.3. Şükür ve Emin Olmamak Nimeti Korur / 230
- 2.37. Riyazet / 231
- 2.37.1. Riyazette Başkasından İstememek ve Zikir / 233
- 2.37.2. Az Yemek Az Uyumak / 235
- 2.38. Zühd / 237
- 2.39. Kismetlerin Alınmasında Dört Hal / 243
- 2.39.1. Tabii/Nefsâni Hal / 243
- 2.39.2. Şeriat Hali / 244
- 2.39.3. Velâyet Hali / 244
- 2.39.4. Ebdâl Hali / 245
- 2.40. Sû-i Zan / 248
- 2.41. Nefsle Mücadele / 252
- 2.41.1. Hz. Peygamber'in Nefsle Mücadelesi / 252
- 2.41.2. Nefsle Mücadeledenin Neticesi / 254
- 2.41.3. Amelleri Beğenerek Nefse Uymak / 255
- 2.41.4. Nefse Uymanın Neticesi / 256
- 2.42. İsteyen veya İstenilen Olmak / 257
- 2.43. Bela Halinde Sabır-Nimet Halinde Şükür / 259
- 2.43.1. Şükürün Kısımları / 260
- 2.43.2. Sabır ve Şükür Yönünden Hallerin Hakkının Verilmesi / 261
- 2.44. Kismetlerin Alınması / 264
- 2.44.1. Fenâ Halinden Sonra Kismetlerin Geri Verilmesi / 264
- 2.44.2. Kismetin Araştırılması / 265
- 2.44.3. Kismetleri Almadaki Farklılıklar / 265
- 2.45. Velîlerin Halka ve Hakk'a Bakışı / 267

Sonuç / 271

Kaynakça / 275

ÖNSÖZ

Mutasavvıfların ifadelerine göre, tasavvuf, dinin zâhirine muhalefet etmeyen bâtinî bir ilimdir. Fıkıh, ibadetlerin şeklen doğru yapılması üzerinde dururken; tasavvuf, ibadetlerin ihlâs ve samiyetle yapılması üzerinde durmakta ve Allah'ın emrettiği şeylerin en güzel şekilde yapılmasını amaçlamaktadır. Tasavvufun faaliyet alanı öncelikle kalptir. Uzuvar, olumlu veya olumsuz eylemleri kalbin isteği doğrultusunda yaparlar. Kalp, sadece tasavvufun değil aynı zamanda nefsin de faaliyet alanıdır. Kuşeyrî'ye göre, nefsin kalpten çıkarılması, ona muhalefet etmekle, kalbe girmesi ise onun isteğine tabi olmakla gerçekleşir. Kalp, eğer nefsin esaretinden kurtulursa, Allah'a bağlanarak gerçek özgürlüğe kavuşur. Gücüne, kuvvetine, tedbirine ve ilmine güvenen kişiler nefsin tuzağına ve şirke düşebilirler. Bu durum, Allah'tan başka tanrı kabul etmek suretiyle bir şirk olmasa da, kendi iradesini ve hevasını Allah'ın istek ve iradesinin yerine koymak şekliyle bir nevi şirk sayılır ve Allah'tan uzaklaşmaya sebep olabilir.

Kuşeyrî, 376/986-465/1072 yılları arasında Horasan'ın Nişâbûr yöresinde yaşamıştır. Bu dönem, mezhep çatışmalarına ve aynı zamanda büyük ilim adamlarının yetişmesine sahne olan bir dönemdir. Kuşeyrî, yaşadığı bu dönemde; meşhur hocalardan ders alma fırsatını yakalamış ve pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Yirmi yedi yıl hadis dersleri vermiş ve yirmi dokuz eser telif etmiştir. Mutasavvıf olarak öne çıkmasına rağmen edebiyatta, şiir-

de, tefsir, hadis, kelâm ve fıkıh ilimlerinde de uzmanlaşmış; dinî ilimleri birbirinden ayırmayarak, ötekileştirmeyerek mezcetmiş ve her ilimden de istifade etmeyi tercih etmiştir. Kuşeyrî, bu anlayışı ve davranışı ile dinî ilimler arasında başlangıçtan günümüze kadar süregelen çatışmaları sergileyen kimseler için güzel bir örnektir.

İtikatta Eş'arî, fıkıhta Şafî mezhebinden olan Kuşeyrî, Eş'ariyye mezhebinin savunucularından ve önde gelen simalarından birisidir. Kendisine nisbet edilen Kuşeyriyye Tarikatının, XVIII. Yüzyıla kadar Hindistan'da varlığını sürdürdüğü belirtilmektedir.

Kuşeyrî, kitap ve sünneti her şeyin önünde tutmuş ve bu ikisine göre hareket etmeyi tavsiye etmiştir. Ona göre, Peygamber'in getirdiği ile amel etmeyerek kendi hevasına ve görüşüne göre hareket eden kimseler, ibadet ve amel icat etmiş olurlar. Bu durum, onların sapmasına ve helak olmasına sebep olur. Kurtuluş, kitap ve sünnete sarılmaktadır. Velâyet ve ebdâl hallerine de ancak bu ikisi ile ulaşılabilir.

Kendi görüşünü dinin yerine koymak, dinde tahrifata ve fesda yol açacağı için, bu eylemin tehlikesi de cezası da o denli büyüktür. Akıl ve rey, dinin tahrifatında değil, daha iyi anlaşılmasında ve uygulanmasında kullanılmalıdır. Kuşeyrî, velî ve ebdâl olmanın, kitap ve sünnetten başka bir yolu ve yöntemi olmadığını belirterek; tasavvufu, Ehl-i Sünnet anlayışı içerisinde tutmuş ve hurafelerden korumuştur. Zamanında, şeriatın zâhirinden uzaklaşan tasavvufu, Kur'ân ve sünnetle temellendirerek şeriata yaklaştırmış ve böylece zâhirle bâtını kucaklaştırmıştır. Şeriatla hakikati/tasavvufu bir araya getirmiştir. Tasavvufun omurgasını oluşturan temel prensipleri eserlerine almış, onları ayetlerle ve hadislerle İslâm dairesi içerisinde açıklamıştır.

Tasavvuf klasikleri arasına giren *er-Risâle* isimli eseriyle meşhur olan ve tasavvufu, İslâm dairesi içerisinde tutan Kuşeyrî'nin,

el-Cevâbiru'l-Mensûre isimli yazma eseri bu manada dikkatimizi çekmiş ve bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik etmiştir. *Risale*'de sûfîlerin görüşlerine sıkça yer veren Kuşeyrî, bu eserinde sadece bir yerde Ebû Yezid Bistâmî'nin sözüne yer vermiştir. Kitabının başlangıcındaki ifadesine göre, eser vâridâta dayanmaktadır. Bununla birlikte, *Risale*'de olduğu gibi konuların işlenişinde ayet ve hadislere çokça yer verilmiştir. *Risale*'de ricâlû'l-gaybdan hiç söz etmeyen Kuşeyrî, *el-Cevâbiru'l-Mensûre*'de, ricâlû'l-gaybdan olan ebdâlden sıkça bahsetmiş; evtâd ve kutup figürünü andıran kibrît-i ahmerden de söz etmiştir. Çalışmamız, Kuşeyrî'nin bu tür görüşleriyle de tanınması bakımından önem arz etmektedir.

Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Kuşeyrî'nin hayatı, eğitimi ve şahsiyeti incelenmiştir. Bu bölümde; yaşadığı siyasî ve içtimaî çevre, hapse atılması, Bağdat'a sığınması, hac seferi, eğitim aldığı ilimler, hocaları, eğitim verdiği dersler, öğrencileri, mezhebi, tarikat silsilesi, eserleri ve şahsiyeti gibi konulara yer verilmiştir.

İkinci bölümde, öncelikle konu başlıkları tespit edilmiştir. Kuşeyrî, eserini, *Risale*'deki gibi bâblar halinde yazmamış, konu başlıkları vermemiş ve konuları birbirinin içinde açıklamıştır. Daha çok ağırlık verdiği konu başlık yapılarak sorun çözülmeye çalışılmıştır. Konuların lügat ve ıstılahî anlamları verildikten sonra Kuşeyrî'nin konu ile ilgili tasavvufî görüşleri yorumlanarak açıklanmıştır. Mümkün olduğu kadar buradaki görüşleri ile *Risale*'deki görüşleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Zaman zaman diğer sûfîlerin, tasavvuf klasiklerindeki görüşlerine de yer verilmiştir.

Sonuç kısmında, eserle ilgili tespit ve değerlendirmeler yer almaktadır. Bu değerlendirmeler, eserin önemini ve müellifin kişiliğini aksettirmesi bakımından önem arz etmektedir.

Tasavvuf ilminin ünlü siması Kuşeyrî'nin; *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli eseri bağlamındaki tasavvufî görüşlerini inceledi-

ğimiz bu çalışmanın, tasavvuf alanına katkı sağlamasını dilerim. Çalışmalarım esnasında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Hayri Kaplan'a, eserin tekâmülüne katkı sağlayan Prof. Dr. Mustafa Kara'ya, Prof. Dr. Muhammet Yılmaz'a, Doç. Dr. Recep Tuzcu'ya, Doç. Dr. Hasan Akkanat'a ve eseri okuyucularla buluşturan Harf Yayınevi sahibi Ömer Faruk Ergezen'e şükranlarımı sunarım.

1 Mart 2019

Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet Mansur GÖKCAN
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu ve Kapsamı

Abdülkerim Kuşeyrî, Horasan'ın Nîşâbur yöresinde yaşamış ve Ebû Ali Dekkâk (ö. 405/1014), İbn Fûrek (ö. 406/1015), Ebû İshak İsferrânî (ö. 418/1027) gibi devrinin meşhur hocalarından ders alarak kendisini yetiştirmiştir. Sadece tasavvufla ilgilenmemiş kelâm, hadis, fıkıh ve tefsir gibi diğer dinî ilimlerde de uzmanlaşarak bütün bu ilimlerde üstad olmuştur. Onun, bütün dinî ilimlere vakıf olması, tasavvufla diğer dinî ilimleri birbirine yaklaştırmasında önem arz etmiştir. Kuşeyrî, dinin zâhiri ile bâtını birlikte mütalaa eden ve tasavvufu dinin zâhirine ters düşen görüşlerden temizleyen, zâhirî ilimlerle tasavvufu birbirine yaklaştıran ve barıştıran önemli bir şahsiyettir.

Horasan Üstadı ve Zeynü'l İslâm unvanları ile anılan Kuşeyrî, *er-Risâle* isimli eserinde, Seksen üç sûfî'nin tercüme-i halini, tasavvufî görüşlerini, tasavvuf'un temel ıstılahlarını, tasavvuftaki hal ve makamları birer birer incelemiş, bu konularda sûfîlerin görüşlerine ve kendi açıklamalarına yer vermiştir. Bu eşsiz eser, onun tüm dünyada meşhur olmasını sağlamış ve tasavvuf için önemli bir kaynak olmuştur. Çalışmamıza esas teşkil eden *el-Cevâhiru'l-Mensûre* isimli eser, tasavvufta bu kadar önemli bir şahsiyet olan Kuşeyrî'nin eseridir.

Çalışmanın konusu, Kuşeyrî'nin *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli eseri bağlamında tasavvufî görüşleridir.

Kuşeyrî'nin, *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli el yazması eserindeki tasavvufî görüşlerinin tespit edilerek incelenmesi, çalışmanın esasını teşkil etmektedir. Tespit edilen görüşlerin mümkün olduğu kadar *er-Risâle* isimli meşhur eseriyle karşılaştırılması ve tasavvuf açısından yorumlanması konunun kapsam alanı içerisindedir. *el-Cevâbir*'de tespit edilen konuların lügat ve ıstılahî anlamlarının kaynaklardan tespit edilerek konuyla birlikte işlenmesi çalışmanın kapsamındadır. İşlenen konularla ilgili olarak, zaman zaman diğer mutasavvıfların görüşüne de yer vermek çalışmanın kapsam alanı içerisindedir. Kuşeyrî'nin hayatı, eğitimi ve şahsiyeti de çalışmanın kapsamı içerisindedir.

2. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Abdülbaki Gölpınarlı'nın (ö. 1982) tek nüsha ve el yazması olarak sadece Konya Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesinde bulunduğunu ifade ettiği¹ bu eserin orijinal ve çalışılmamış olması dikkatimizi çekti. Türkiye'de ve dünyanın diğer ülkelerinde başka nüshasının olup olmadığını danışmanım Prof. Dr. Hayri Kaplan'ın da çabalarıyla araştırdık ve neticede Riyad Üniversitesi Kütüphanesinde de bir nüshasının olduğunu tespit ettik. Öncelikle bu iki nüshayı temin edip gözden geçirdikten sonra zikrettiğimiz çalışmayı yapmaya karar verdik. İncelemelerimizde, tasavvufun tabakât kitaplarında ve Kuşeyrî'den bahseden eserlerde, *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli eserin, meşhur Kuşeyrî'ye ait olduğunu tespit ettik.

¹ Gölpınarlı, Abdülbâkî, *Konya Mevlâna Müzesi Yazmaları*, I-III, Ankara 1967, I, 204.

Tasavvufun en önemli simalarından olan Kuşeyrî'nin hayatı, yaşadığı dönem, tahsil ettiği ilimler, ders aldığı hocaları, öğrencileri ve eserleri hakkında bilgi vermek onun tanınması bakımından son derece önemli olup çalışmamızın amaçlarındandır.

Çalışmanın asıl amacı, Kuşeyrî'nin bu eserindeki tasavvufî görüşlerini ortaya çıkararak yorumlamak ve mümkün olduğu kadar *er-Risâle* isimli eserindeki görüşleriyle karşılaştırmaktır.

Kuşeyrî'nin bu eserdeki görüşlerinin tespit edilmesi için, el yazması halinde olan, bablara ayrılmadan ve konu başlıkları verilmeden vâridâta dayalı olarak yazılan eserin, daha fazla ağırlık verilen hususlara göre konu başlıkları verilerek sistemli bir şekilde işlenmesi son derece önemlidir. Konuların, lügat anlamları ve tanımları yapıldıktan sonra Kuşeyrî'nin, *el-Cevâbiru'l-Mensûre* isimli eserindeki tasavvufî görüşlerini ortaya çıkararak yorumlamak ve imkân nisbetinde *er-Risâle* isimli meşhur eserindeki tasavvufî görüşleriyle, karşılaştırmak; gerekli görülen yerlerde de, diğer sûfilerin tasavvuf klasiklerindeki görüşleriyle açıklamak çalışmamızın yöntemidir.

Eserin Riyad nüshasının esas alınması ve Konya nüshası ile karşılaştırılarak incelenmesi, Riyad nüshasındaki her varakın bir sayfa olarak belirlenmesi ve buna göre kaynak gösterilmesi çalışmamızın yöntemidir.

3. Eserin Nüshaların Tanıtılması

Eserin müellif nüshası bulunamamış, fakat farklı iki müstensihin hattı ile yazılan iki nüsha bulunabilmiştir. Bu nüshalardan biri, Konya'daki Mevlâna İhtisas Kütüphanesinden; diğeri de Riyad Üniversitesi Kütüphanesinden temin